

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1968.3.05>

L. KÄIS

DISTSIPLINAARÜLEASTUMISE MÕISTE JA PIIRITLEMINE MUDEST ÕIGUSERIKKUMISTEST

Nõukogude tööseadusandluses ja juriidilises kirjanduses puudub ühtne distsiplinaarüleastumise mõiste määratlus.

1946. ja 1949. aastal ilmunud nõukogude tööõiguse õpikutes defineeritakse distsiplinaarüleastumist kui «töödistsipliini rikkumist, mis ei too kaasa kriminaalvastutust, s. o. mis ei ole ette nähtud kriminaalõiguse normides».¹ See definitsioon pärineb esimesest distsiplinaarvastutuse kohta antud üleliidulisest aktist — NSV Liidu KTK ja RKN-i 13. oktoobri 1929. aasta määrusest «NSV Liidu ja liiduvabariikide distsiplinaarseadusandluse alustest»², kus distsiplinaarüleastumistena märgitakse eksimisi teenistuskohustuste alal, eriti töödistsipliini rikkumisi, mille eest pole ette nähtud karistusi kriminaalkorras ja mis toovad endaga kaasa distsiplinaarvastutuse. Ka hiljem antud seadusandlikes aktides korratatakse sisuliselt sama distsiplinaarüleastumise mõiste määratlust. 1966. aastal vastuvõetud «NSV Liidu Raudteetranspordi töötajate distsiplinaarmäärustikus» iseloomustatakse distsiplinaarüleastumist järgmiselt: «Töödistsipliini rikkumine raudteetranspordi töötajate poolt teenistusülesannete täitmisel, samuti distsiplini rikkumine ametiruumides ja raudteetranspordi ettevõtte territooriumil isegi siis, kui see distsipliinirikumine on toime pandud mitte teenistusülesannete täitmisel, on teenistus-alane üleastumine, kui selle distsipliinirikumisega ei kaasne kriminaalvastutus.»³

Neis määratlustes iseloomustatakse distsiplinaarüleastumist ühe formaalse tunnuse, nimelt kriminaalvastutuse puudumise kaudu. Tunnus on seega antud negatiivses vormis, millega ei avata distsiplinaarüleastumise materiaalselt sisu.

Negatiivse määratluse sobimatusel distsiplinaarüleastumise mõiste piiritlemisel on juhitud tähelepanu mitmete nõukogude kriminalistide poolt.⁴

Edasised otsingud distsiplinaarüleastumise mõiste määratlemisel seisnevad nende tunnuste leidmises, mis piiritleksid distsiplinaarüleastumist ühelt poolt kuritegudest ja teiselt poolt muudest üleastumistest.

Erialases kirjanduses esineb kuritegude ja üleastumiste piiritlemise küsimuses kaks seisukohta. Ühed autorid kasutavad kuritegude ja üleastumiste piiritlemise kriteeriumina

¹ Советское трудовое право. М., 1946, lk. 267—268; Советское трудовое право. М., 1949, lk. 270.

² Тööseadusandlus. Kehtivate normatiivaktide kogumik. Tallinn, 1966. lk. 91.

³ Sealsamas, lk. 112.

⁴ И. Ребане, О разграничении видов правонарушений и юридических санкций по советскому социалистическому праву. Ученые записки ТГУ, вып. 61. Тарту, 1959, lk. 157; А. Б. Сахаров, Должностное преступление и дисциплинарный проступок. «Советское государство и право», 1955, № 2, lk. 60; М. Турецкий, Преступление и дисциплинарный проступок. «Социалистическая законность», 1966, № 10, lk. 16.

teo ühiskonnaohtlikkuse astet,⁵ teised väidavad, et ühiskonnaohtlikkus on omane ainult kuritegudele, üleastumised aga, nende hulgas ka distiplinaarüleastumised, ei oma ühiskonnaohtlikku iseloomu, et kuritegude ja üleastumiste piiritlemise kriteeriumiks ongi ühiskonnaohtlikkuse esinemine või puudumine.⁶

Uhineme vaieldavas küsimuses nendega, kes ühiskonnaohtlikkust käsivad kuriteo määrava tunnusena. Selle järgi erinevad üleastumised kuritegudest sellega, et nad on küll ühiskonnale kahjulikud, kuid ei oma ühiskonnaohtlikku iseloomu, kuna nad ei kahjusta kogu ühiskondlike suhete süsteemi. Ei saa lugeda ühiskonnaohtlikuks tegu, mis seisneb näiteks tööle hilinemises või töölt enne aega lahkumises.

«NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse aluste» § 7 lõike 2 järgi ei loeta kuriteoks tegu, mis formaalselt sisaldab küll mingi kriminaalseadusandluses ettenähtud teo tunnuseid, kuid väikese tähtsuse tõttu ei ole ühiskonnaohtlik. Selline tegu võib aga olla kvalifitseeritav administratiiv- või distiplinaarüleastumisena. Järelikult on ühiskonnaohtlikkuse puudumine või esinemine selleks kriteeriumiks, mis võimaldab üleastumisi eristada kuritegudest.

Erinevalt ametialasest kuriteost on distiplinaarüleastumine järelikult selline tegu, millel puudub ühiskonnaohtlik iseloom.

Mõned nõukogude haldusõigusteadlased loevad distiplinaarüleastumist üheks administratiivüleastumise erikujuks. Nii nimetab A. Lunjov distiplinaarüleastumist õiguse-rikkumise erikujuks valitsemise sfääris.⁷ Distiplinaarüleastumise loeb administratiivüleastumise alaliigiks ka A. Piontkovski.⁸ Sellise käsituse juures langeb ära vajadus distiplinaarüleastumise mõiste iseseisvaks määratlemiseks, kuna see kattub administratiivüleastumise mõistega.

Püüdes leida tunnuseid, mis eraldavad distiplinaarüleastumisi administratiivüleastumistest, märgivad mõned autorid üleastumise subjekti. Nii kirjutab P. Vaskov: «Administratiivüleastumise erinevus distiplinaarüleastumisest seisneb selles, et viimase subjektideks võivad olla ainult isikud, kes on töövahekorras distiplinaaristust määrava ametiisiku või organiga. Peale kodanike võivad üksikudel juhtudel administratiivüleastumise subjektideks olla ka riiklikud ja ühiskondlikud organisatsioonid ja nende ametiisikud, kusjuures need subjektid ei ole alluvusvahekorras isiku või organiga, kes administratiivkaristuse määrab.»⁹

Meie arvates ei anna subjektide ringi kindlaksmääramine distiplinaar- ja administratiivüleastumiste piiritlemiseks sisuliselt midagi. On vastuvaidlematult õige, et distiplinaarüleastumise subjektiks saab olla ainult isik, kes on töövahekorras distiplinaaristust määrava ametiisiku või organiga (või sellele alluva ettevõtte või asutusega). Kuid seesama isik võib sama üleastumise puhul olla ka administratiivüleastumise subjektiks. Järelikult P. Vaskovi poolt märgitud erinevus ei erista distiplinaar- ja administratiivüleastumisi sisuliselt.

⁵ Näit. A. Б. Сахаров, Должностное преступление и дисциплинарный проступок, lk. 60; А. Б. Сахаров, Ответственность за должностные злоупотребления по советскому уголовному праву. М., 1965, lk. 158—160; В. Ф. Кириченко, Ответственность за должностные преступления по советскому уголовному праву. М., 1956, lk. 117; А. Е. Лунев, Административная ответственность за правонарушения. М., 1961, lk. 43; И. Ребане, О разграничении видов правонарушений и юридических санкций по советскому социалистическому праву, lk. 154; И. Ребане, Убеждение и принуждение в деле борьбы с посягательствами на советский правопорядок. Ученые записки ТГУ, вып. 182, Тарту, 1966, lk. 80—81; М. В. Турецкий, Уголовная ответственность и ответственность дисциплинарная. М., 1957, lk. 9.

⁶ Näit. И. С. Самощенко, Понятие правонарушения по советскому законодательству. М., 1963, lk. 198, 225; Н. Д. Дурманов, Понятие преступления. М.—Л., 1948, lk. 135, 136, 302, 311; Г. И. Петров, Советское административное право. Часть общая. Л., 1960, lk. 214—216; Н. Kadari, E. Raal, I. Rebane, Nõukogude kriminaalõigus. Tallinn, 1963, lk. 99—100.

⁷ А. Е. Лунев, Понятие административного проступка и основания административной ответственности. «Правоведение», 1959, № 3, lk. 28; А. Е. Лунев, Административная ответственность за правонарушения, lk. 39.

⁸ Теория государства и права. М., 1962, lk. 493.

⁹ П. Т. Васильков, Государственная дисциплина СССР. М., 1960, lk. 71.

Üleastumiste eri liikide spetsiifiliste materiaalsete tunnuste piiritlemist on põhjalikult käsitlenud I. Samoštšenko.¹⁰ Ta väidab, et tsiviil- ja administratiivüleastumistest erinevad distsiplinaarüleastumised mitte ühiskonnaohtlikkuse puudumise tõttu, vaid muude materiaalsete tunnuste poolest, mis tulenevad nende ühiskondlike suhete iseloomust, mida kahjustab üks või teine üleastumine. Õiguslikult reguleeritud ühiskondlike suhete süsteem moodustab õiguskorra¹¹ ning õiguserikkumiste ühiseks objektiks on sotsialistlik õiguskord tervikuna. Samoštšenko arvates kahjustavad üleastumiste eri liigid mitte kogu sotsialistlikku õiguskorda tervikuna, vaid ainult tema teatud külgi. «Sotsialistlikust õiguskorrast tervikuna kui õiguserikkumiste objektist võib rääkida siis, kui vaatleme õiguserikkumisi üldse, sealhulgas ka kuritegusid. Üleastumiste eri liikide suhtes ei oleks selline konstateering küllaldane. Sest mitte iga külg nõukogude õiguskorras ei või olla seda või teist liiki üleastumise objektiks.»¹² Asjaolu, et eri liiki üleastumiste puhul on kahjustatud õiguskorra kui terviku eri küljed, annab võimaluse kindlaks määrata üleastumiste eri liikide vahetu objekt.

Mis on siis distsiplinaarüleastumise vahetuks objektiks?

Distsiplinaarüleastumise objekti mõistet on erialases kirjanduses defineeritud mitmeti. Ühed peavad distsiplinaarüleastumise objektiks nõukogude riigi poolt kehtestatud distsipliini,¹³ riiklikku distsipliini¹⁴ või töödistsipliini,¹⁵ teised — kollektiivis kindlaksmääratud töökorda,¹⁶ tööalaseid kohustusi¹⁷ või kohustusi, mis on pandud töötajale vastavalt tema tööfunktsioonile.¹⁸

Meie arvates tuleb õnnestunumaks lugeda määratlust, mille järgi distsiplinaarüleastumise objektiks on töödistsipliin.

Töödistsipliinist kõneldes peame tavaliselt silmas töödistsipliini subjektiivses tähenduses, s. t. peame silmas seda, kuidas selles või teises ettevõttes või asutuses töötajad peavad kinni ühise töö korrast, kuidas nad suhtuvad oma tööalastesse kohustustesse. Kuid terminit «töödistsipliin» kasutatakse ka teises, objektiivses tähenduses. Sel puhul mõeldakse tema all ühise töö korda, mis on kindlaks määratud töösisekorra ning mitmesuguste muude tööalaseid õigusi ja kohustusi reguleerivate eeskirjadega.¹⁹

Töödistsipliini mõistele ka objektiivse tähenduse andmist on juriidilises kirjanduses kritiseeritud. «Töödistsipliin,» kirjutab F. Leviant, «ei ole mõeldav väljaspool kehtestatud käitumisreeglitele allumist.... Käitumisreeglite kogum omaette veel ei moodusta töödistsipliini.»²⁰ Samasugusel seisukohal on ka E. Neidze ja V. Mironov.²¹

On õige, et käitumisreeglite kogum veel ei moodusta töödistsipliini, sest distsipliini

¹⁰ Vt. И. С. Самощенко, Понятие правонарушения по советскому законодательству, lk. 161—167, 173, 192—210.

¹¹ Vt. ka Общая теория государства и права. Л., 1961, lk. 434; О. С. Иоффе, М. Д. Шаргородский, Вопросы теории права. М., 1961, lk. 294.

¹² И. С. Самощенко, Понятие правонарушения по советскому законодательству. М., 1963, lk. 193.

¹³ Sealsamas, lk. 200.

¹⁴ Vt. Ц. А. Ямпольская, Е. Шорина, Административно-правовые вопросы укрепления государственной дисциплины. М., 1955, lk. 157.

¹⁵ Vt. Г. И. Гуляев, Л. Э. Лунгу, Правовое регулирование социалистической дисциплины труда рабочих и служащих. Кишинев, 1962, lk. 39.

¹⁶ Vt. Советское трудовое право. М., 1965, lk. 247.

¹⁷ Vt. Н. Г. Александров, Советское трудовое право. М., 1963, lk. 314; А. Г. Бараваш, К вопросу о понятии дисциплинарного проступка рабочих и служащих. «Правоведение», 1965, № 3, lk. 65.

¹⁸ Vt. А. А. Абрамова, Дисциплина труда в СССР. М., 1961, lk. 46.

¹⁹ J. Mäli, Tööliste ja teenistujate distsiplinaarvastustest. Rmt.: Õigusteauslikke töid. Artiklite kogumik. Tartu, 1964, lk. 121; Ц. А. Ямпольская, Е. В. Шорина, Административно-правовые вопросы укрепления государственной дисциплины, lk. 21; Н. Г. Александров, Трудовое правоотношение. М., 1948, lk. 126.

²⁰ Ф. М. Левиант, Социалистическая дисциплина труда. Лекция для студентов ОЗО. Л., 1957, lk. 4—5.

²¹ Е. Г. Неидзе, Сущность и методы регулирования дисциплины труда в СССР. Тбилиси, 1964, lk. 29; В. К. Миронов, Правовые формы за укрепление социалистической дисциплины труда. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 1954, lk. 27.

loomine ei piirdu vaid töötajate käitumisreeglite väljatöötamise ja kehtestamisega. Töödistsipliini mõiste piiramine aga ainult subjektiivse tähendusega viib teisele ekslikule seisukohale, nimelt sellele, et kollektiivi liige ise ei saa rikkuda töödistsipliini.

Töödistsipliini objektiivne ja subjektiivne külg on omavahel lahutamatu seotud, nad moodustavad ühtse terviku ja ei eksisteeri teineteisest isoleerituna.

Rääkides töödistsipliinist kui distsiplinaarüleastumise objektist, peame silmas töödistsipliini objektiivset külge, s. t. ettevõtte või asutuse töö sisekorda, mis on kindlaks määratud töösisekorra eeskirjadega, kollektiivlepinguga, ministeeriumide ja keskasutuste poolt kinnitatud ametkondlike instruksioonide, põhimääruste ja tehniliste eeskirjadega. Erinevalt töösisekorra eeskirjadest, mis sisaldavad üldise iseloomuga eeskirju, on ametkondlikes instruksioonides ja tehnilistes eeskirjades ette nähtud teatud töö- või ametikohatadel töötavatele isikutele erikohustused. Töödistsipliini järgimine eeldab mitte ainult üldiste, vaid ka erikohustuste täitmist. Sellepärast tuleb ka ametkondlike instruksioonide, põhimääruste ja tehniliste eeskirjade rikkumist distsiplinaarüleastumiseks kvalifitseerida.

Ettevõtte või asutuse töö sisekord sisaldab järgmisi kohustusi: 1) täita teatud tööfunktsioone; 2) kindlaksmääratud juhtudel ja korras teha ajutiselt tööd, mis ei kuulu antud töötaja funktsiooni; 3) täita ettenähtud töömäära; 4) tagada nõutav töö kvaliteet; 5) töö tegemisel kinni pidada ettenähtud korrast; 6) kinni pidada üldistest käitumiseeskirjadest, mis on vajalikud tööprotsessi normaalseks kulgemiseks; 7) hoolsalt suhtuda ettevõtte varasse.²² Need kohustused on ettevõtte või asutuse töö sisekorra elementideks ja moodustavad töödistsipliini kui distsiplinaarüleastumise vahetu objekti sisu.

Mitte kõik ettevõtte või asutuse töö sisekorda kujundavad eeskirjad ei ole juriidilise iseloomuga. Töösisekorra eeskirjades, distsiplinaarmäärustikes ja teistes töödistsipliini reguleerivates aktides on norme, millel on vaid moraalne ja poliitiline tähendus.²³ Näiteks töösisekorra tüüpeeskirjade p. 10 kohaselt on töötaja kohustatud püüdma töönorme ületada. Selle kohustuse täitmatajätmist ei saa aga vaadelda õiguserikkumisena, see on vaid moraalselt ja poliitiliselt hukkamõistetav tegu. Järelikult ei kuulu töödistsipliin objektiivses tähenduses mitte tervikuna sotsialistlikku õiguskorda. Siit järeldub, et juriidilist iseloomu mitteomavate töö sisekorda reguleerivate eeskirjade rikkumist ei saa vaadelda õiguserikkumisena ja taolised eeskirjad ise ei ole distsiplinaarüleastumise objektiks.²⁴ Seda asjaolu peab distsiplinaarüleastumise objektiivse külje iseloomustamisel kajastama teo õigusvastasuse äramärkimise teel. Distsiplinaarüleastumise õigusvastasus tähendab, et töötaja paneb toime teo, mis on õigusnormiga keelatud või jätab tegetamata teo, mida õigusnorm teda kohustab sooritama. Teo õigusvastasuse väljaselgitamine on praktika seisukohalt äärmiselt vajalik, kuna sellest sõltub, kas süüdlase suhtes saab kohaldada distsiplinaarkaristust või ühiskondliku mõjutamise vahendit.

Sellega oleme selgitanud distsiplinaarüleastumise koosseisu kaks elementi, tema objekti ja objektiivse külje, ja leidnud, et distsiplinaarüleastumise objektiks on töödistsipliin, objektiivseks küljeks aga ühiskonnaohtlikku iseloomu mitteomava teo õigusvastasus.

Peale objekti ja objektiivse külje kuulub distsiplinaarüleastumise koosseisu veel üleastumise subjekt ja subjektiivne külg.

Distsiplinaarüleastumise subjektiks on tööline või teenistuja. Õigusalasest kirjanduses märgitakse distsiplinaarüleastumise subjekti ka terminiga «töötaja».²⁵ Tegelikult on terminil «töötaja» laiem tähendus kui terminil «tööline» või «teenistuja». Töötaja all mõeldakse isikut, kes teeb ühiskondlikult kasulikke tööd kas töölisena, teenistujana, põllumajandusliku artelli liikmena või töötab töövõtu- või volituslepingu alusel. Distsiplinaarüleastumise subjektiks saab aga olla ainult isik, kes on konkreetse tööõigussuhte pooleks, s. t. kes töötab töölise või teenistujana. Isik, kes töötab näiteks töövõtulepingu

²² Vt. H. Г. Александров, Трудовое правоотношение, lk. 270—291.

²³ Vt. Ф. М. Левянт, Социалистическая дисциплина труда, lk. 11.

²⁴ Vt. И. С. Самощенко, Понятие правонарушения по советскому законодательству, lk. 204.

²⁵ Vt. distsiplinaarüleastumise mõiste määrangut õpikus «Советское трудовое право» (M., 1965), lk. 248.

alusel, s. t. ei ole töö-, vaid tsiviilõigusliku suhte pooleks, ei saa olla distsiplinaarüleastumise subjektiks. Ettevõtte või asutuse administratsioon ei saa töövõtulepingu alusel töötavat isikut karistada distsiplinaarkorras. Töövõtulepingu alusel võetud kohustuste mitte-täitmine ei too kaasa mitte distsiplinaar-, vaid tsiviilõigusliku vastutuse.

Distsiplinaarüleastumise subjektiivseks küljeks on süü olemasolu tööliste või teenistujate käitumises. Süü olemasolu tunnustatakse distsiplinaarvastutusele võtmise eeldusena nii praktikas kui ka erialases kirjanduses. Ometi puudub töösisekorra tüüpeeskirjades säte, mis loeks süü olemasolu distsiplinaarüleastumise subjektiivse külje kohustuslikuks elemendiks. J. Jampolskaja leiab, et seadusandluses on süü kui distsiplinaarvastutusele võtmise eeldus väljendatud kaudselt. Ta viitab sealjuures NSV Liidu KTK ja RKN-i 13. oktoobri 1929. aasta määruse p-le 10, mille kohaselt tuleb enne alluvuse korras distsiplinaarkaristuse määramist vastutusele võetud isikult tingimata seletust nõuda. «Seletuse nõudmine,» kirjutab T. Jampolskaja, «ongi vajalik selleks, et tuvastada süü olemasolu.»²⁶ Seletuse nõudmine enne karistuse määramist on kohustuslik ka «Riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike ettevõtete ning asutuste tööliste ja teenistujate töö sisekorra tüüpeeskirjade» p. 25 alusel.²⁷

Sellest, et süüdlane peab andma seletuse, ei saa meie arvates otseselt järeldada süü tuvastamise vajalikkust. Selline järeldus on kaudne: vastasel korral ei oleks seletuse esitamine nõuetav ja karistamine võiks järgneda pärast distsiplinaarüleastumise fakti kindlakstegemist. On õige, et seletuse nõudmine aitab tuvastada süüd. Kui aga distsiplinaarüleastumise sooritanud isik seletust ei anna, tuleb süü olemasolu teha kindlaks teiste abinõudega.

Et süü olemasolu distsiplinaarüleastumise subjektiivse külje kohustusliku elemendina peab olema otseselt väljendatud seadusandluses, sellele on juriidilises kirjanduses juba tähelepanu juhitud.²⁸ Meie arvates peaks see nõue leidma väljenduse «Riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike ettevõtete ning asutuste tööliste ja teenistujate töösisekorra tüüpeeskirjade» p-s 21, mille praegune redaktsioon on järgmine: «Töödistsipliini rikkumisele järgneb distsiplinaarkaristus.» Sellise redaktsiooni juures ei ole süü olemasolu distsiplinaarkaristuse eiduseks. Punkt 21 redaktsiooni võiks muuta järgmiselt: «Süülikele töödistsipliini rikkumisele järgneb distsiplinaarkaristus.» Selle sõnastuse puhul oleks süü üleastumise subjektiivse külje kohustusliku elemendina otseselt fikseeritud seadusandluses.

Neli vaadeldud elementi koos moodustavad distsiplinaarüleastumise koosseisu. Nende nelja elemendi kaudu määratletakse distsiplinaarüleastumise mõiste ka 1965. aastal ilmunud nõukogude tööõiguse õpikus: «Distsiplinaarüleastumine on töötaja süüline õigusvastane tegevus või tegevusetus, mis rikub ettevõttes (asutuses) kehtestatud töö sisekorda.»²⁹ Selles määratluses on distsiplinaarüleastumise objektiks ettevõtte või asutuse töö sisekord, objektiivseks küljeks teo õigusvastavus, distsiplinaarüleastumise subjektiks töötaja ja subjektiivseks küljeks süü olemasolu. Pole kahtlust, et neile tunnustele vastav tegu on distsiplinaarüleastumine. Kuid samadele tunnustele vastav tegu võib samal ajal olla ka administratiivüleastumine. Niisuguseks on näiteks ohutustehnika ja töötervishoiu eeskirjade rikkumine, mille puhul süüdiolavaid isikuid karistatakse administratiivkorras määratavate rahatrahvidega.³⁰ Samal ajal on ohutustehnika ja töötervishoiu eeskirjade rikkumine ka töödistsipliini rikkumine, mille eest võib süüdlasele määrata distsiplinaarkaristuse. Järelikult ei ole distsiplinaarüleastumise mõiste määratlemiseks küllaldane distsiplinaarüleastumise koosseisu nelja elemendi iseloomustamine, kuna sel teel ei ole võimalik distsiplinaarüleastumist eraldada administratiivüleastumisest. Piiritlemiseks on vaja veel täiendavat kriteeriumi. Niisugusena

²⁶ Ц. А. Ямпольская, Е. В. Шорина, Административно-правовые вопросы укрепления государственной дисциплины, lk. 157.

²⁷ Тööseadusandlus. Kehtivate normatiivaktide kogumik, lk. 93.

²⁸ Вt. И. С. Самошенко, Понятие правонарушения по советскому законодательству, lk. 135.

²⁹ Советское трудовое право, 1965, lk. 248.

³⁰ Vt. NSV Liidu KTK ja RKN-i 2. jaanuari 1929. aasta määrus p. 2. Rmt.: Administratiivvastutus. Kehtivate normatiivaktide kogumik. Tallinn, 1966, lk. 119.

käsitleb I. Rebane neid erinevaid juriidilisi sanktsioone, mida rakendatakse ühe või teise üleastumise puhul.³¹ Üks ja seesama tegu võib järelikult olla kvalifitseeritav kas administratiiv- või distiplinaarüleastumisena seetõttu, et selle teo puhul võidakse kohaldada erinevaid sanktsioone, s. o. administratiiv- või distiplinaarkaristusi. Järelikult, kui üleastumise materiaalsed tunnused langevad kokku, s. t. kui üleastumise koosseisu elementide iseloomustus on ühesugune, saab üleastumisi eristada nendega kaasnevate juriidiliste sanktsioonide rakendamise korra äramärgimise teel. Sanktsiooni rakendamise kord aga on sekundaarne tunnus. Ainuüksi kohaldatava sanktsiooni iseärasustest lähtudes ei saa distiplinaarüleastumise mõistet defineerida, kuna sellega ei avata üleastumise materiaalseid tunnuseid. Seepärast tuleb distiplinaarüleastumise mõiste määratluses üleastumise materiaalsed tunnused siduda sekundaarse tunnusega — kohaldatava sanktsiooni rakendamise iseärasustega. Sel teel on võimalik piiritleda distiplinaarüleastumisi kuritegudest ja muudest üleastumistest.

Nendele nõuetele vastab järgmine määratlus: distiplinaarüleastumine on tööliste või teenistuja süüline ja õigusvastane tegu, mis ei ole ühiskonnaohtlik, seisneb töödistsipliini rikkumises ja toob kaasa vastutuse distiplinaarkorras.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Majanduse Instituut

Saabus toimetusse
26. II 1968

Л. КЯИС

ПОНЯТИЕ ДИСЦИПЛИНАРНОГО ПРОСТУПКА И ОТГРАНИЧЕНИЕ ЕГО ОТ ИНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Резюме

1. В законодательстве и специальной литературе нет единого понятия дисциплинарного проступка, что представляет собой не только пробел в теории, но и затрудняет практическое применение мер дисциплинарного или общественного воздействия. Обычно дисциплинарный проступок определяется негативно — через отсутствие уголовной ответственности. Материальные признаки дисциплинарного проступка при негативном определении не раскрываются. Понятие дисциплинарного проступка должно включать признаки, при помощи которых можно было бы отделить дисциплинарный проступок от преступлений и иных проступков.

2. Критерием разграничения дисциплинарного проступка и преступления является наличие или отсутствие общественной опасности. Проступок отличается от преступления тем, что будучи вредным для общества, он не имеет общественно опасного характера, так как не посягает на всю систему общественных отношений.

3. Разграничение отдельных видов проступков возможно путем выяснения их непосредственного объекта. Отдельные виды проступков посягают не на социалистический правопорядок в целом, а лишь на его определенные стороны. Так, объект дисциплинарного проступка — социалистическая дисциплина труда в его объективном смысле. Объективная сторона дисциплинарного проступка заключается в противоправности действия (бездействия). Последнее означает, что рабочий или служащий либо совершает действие, которое запрещено правовой нормой, либо не совершает действия, которое от него требуется правовой нормой.

Субъект дисциплинарного проступка — лицо, представляющее сторону в конкретном трудовом правоотношении, т. е. рабочий или служащий.

Под субъективной стороной дисциплинарного проступка следует понимать наличие вины в поведении рабочего или служащего.

4. Вышеназванные материальные признаки дисциплинарного проступка не дают, однако, возможности отграничить его от административного проступка, так как в определенных случаях материальные признаки того и другого могут совпадать. Например, нарушение правил техники безопасности и охраны труда может быть как

³¹ И. Ребане, О разграничении видов правонарушений и юридических санкций по советскому социалистическому праву, lk. 174.

административным, так и дисциплинарным проступком в зависимости от того, какие санкции применяются в отношении нарушителя.

Следовательно, определение понятия дисциплинарного проступка должно содержать дополнительный критерий разграничения. Таким критерием служит указание на специфические особенности санкции, применяемой за проступок.

5. Предлагается определить дисциплинарного проступка, отвечающее перечисленным требованиям: дисциплинарный проступок — это виновное и противоправное, но не общественно опасное действие (бездействие) рабочего или служащего, состоящее в нарушении дисциплины труда и влекущее за собой дисциплинарную ответственность.

*Институт экономики
Академии наук Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
26/II 1968

L. KÄIS

ÜBER DEN BEGRIFF DES DISZIPLINARVERSTOSSES UND SEINE ABGRENZUNG VON ANDEREN RECHTSVERLETZUNGEN

Zusammenfassung

1. In gesetzgebenden Akten und in juristischer Literatur gibt es keine einheitliche Bestimmung für den Begriff des Disziplinarverstoßes; es ist nicht nur eine theoretische Lücke, sondern erschwert auch die praktische Anwendung der disziplinarischen und gesellschaftlichen Maßnahmen. Meist wird der Disziplinarverstoß negativ definiert, nämlich durch das Fehlen strafrechtlicher Verantwortung, wobei aber die materiellen Merkmale des Disziplinarverstoßes verhüllt bleiben. Die Begriffsbestimmung des Disziplinarverstoßes soll Merkmale umfassen, die seine Abgrenzung von strafrechtlichen Verbrechen und anderen Übertretungen ermöglichen.

2. Als Kriterium der Abgrenzung des Disziplinarverstoßes vom strafrechtlichen Verbrechen dient das Vorhandensein oder Fehlen der Gesellschaftsschädlichkeit. Der Unterschied zwischen dem Verstoß und dem Verbrechen liegt darin, daß der erstere — trotz seiner Schädlichkeit — keinen gesellschaftsgefährlichen Charakter aufweist, weil er das gesamte System der gesellschaftlichen Beziehungen nicht gefährdet.

3. Die Abgrenzung einzelner Arten des Verstoßes wird durch die Aufklärung ihres unmittelbaren Objekts möglich. Bei besonderen Arten des Verstoßes wird nicht die sozialistische Rechtsordnung als Ganzes, sondern nur gewisse Teile davon beeinträchtigt. Das unmittelbare Objekt eines Disziplinarverstoßes bildet die sozialistische Arbeitsdisziplin in ihrer objektiven Bedeutung.

Die objektive Seite des Disziplinarverstoßes bildet die Rechtswidrigkeit der Tat. Sie liegt darin, daß ein Arbeiter oder Angestellter eine durch die Rechtsnorm verbotene Tat begeht, oder eine Handlung unterläßt, zu deren Ausführung die Rechtsnormen ihn verpflichtet.

Als Subjekt eines Disziplinarverstoßes erscheint eine in konkreter dienstrechtlicher Beziehung stehende Person, ein Arbeiter oder Angestellter.

Unter der subjektiven Seite des Disziplinarverstoßes versteht man das Vorhandensein der Schuld im Verhalten des Arbeiters oder Angestellten.

4. Die obengenannten materiellen Merkmale des Disziplinarverstoßes ermöglichen aber nicht seine Abgrenzung vom Administrativverstoß, weil ihre materiellen Merkmale in manchen Fällen übereinstimmen können. So kann eine Verletzung der Vorschriften der technischen Sicherheit und des Arbeitsschutzes je nach der angewendeten Sanktion sowohl einen Administrativverstoß als auch einen Disziplinarverstoß darstellen.

Folglich muß die Begriffsbestimmung des Disziplinarverstoßes noch ein ergänzendes abgrenzendes Kriterium enthalten. Ein solches Kriterium bildet die Bezeichnung der spezifischen Besonderheiten der für den Disziplinarverstoß angewandten Sanktion.

5. Obigen Anforderungen entspricht die folgende Bestimmung: unter einem Disziplinarverstoß versteht man einen schuldhaften und rechtswidrigen, doch nicht gesellschaftsgefährlichen Tatbestand, der in der Verletzung der Arbeitsdisziplin besteht und eine disziplinarische Verantwortung zur Folge hat.

*Institut für Ökonomie
der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR*

Eingegangen
am 26. Febr. 1968